

بخش دوّم

تاریخ



ظهور اسلام

دین اسلام از سرزمین عربستان طلوع کرد. هنگام ظهور اسلام، بیش تر مردم عربستان صحرائشین و بقیه، شهرنشین بودند. عرب‌ها به صورت قبیله‌ای زندگی می‌کردند. یکی از معروف‌ترین قبیله‌های عرب، قبیله‌ی قریش نام داشت. مهم‌ترین شهر عربستان مکه بود؛ زیرا این شهر بر سر راه کاروان‌های بازرگانی قرار داشت و خانه‌ی کعبه نیز در آن جا بود.



عربستان در آستانه‌ی ظهور اسلام

خانه‌ی کعبه در آغاز، محلّ پرستش خدای یکتا بود اما با رواج بت‌پرستی، عرب‌ها بت‌های خود را در آن جا گذاشته و خانه‌ی کعبه را به بت‌کده تبدیل کرده بودند.

کودکی و جوانی پیامبر

حضرت محمد – صلی‌الله‌علیه‌وآله – در مکه به دنیا آمدند. پدر ایشان عبدالله (ع) نام داشت که یکی از فرزندان عبدالمطلب (ع) بود. عبدالمطلب از افراد معروف قبیله‌ی قریش بود. پدر حضرت محمد (ص)، پیش از تولّد او درگذشت. وقتی حضرت محمد (ص) شش ساله شدند، مادرشان، آمنه را نیز از دست دادند. بعد از آن، عبدالمطلب (ع) نگهداری او را برعهده گرفت. حضرت محمد (ص) در هشت سالگی پدر بزرگ خویش را نیز از دست دادند. از آن پس، عمویشان ابوطالب (ع) سرپرستی او را به‌عهده گرفت. ابوطالب از بازرگانان قریش بود و در بعضی سفرها، محمد (ص) را هم با خود می‌برد.

حضرت محمد (ص) دوران کودکی و نوجوانی را به نیکی پشت سرگذاشتند. ایشان به پاک‌دامنی، درست‌کاری و امانت‌داری مشهور بودند و به همین دلیل، مردم ایشان را محمد امین می‌نامیدند. آن حضرت در ۲۵ سالگی با خدیجه (ع) ازدواج کردند. حضرت خدیجه (ع) برای او همسری مهربان و فداکار بود و پس از ازدواج با حضرت محمد (ص)، همه‌ی ثروتش را در راه خدا و برای تبلیغ اسلام خرج کرد.

بعثت

حضرت محمد (ص) از بت‌پرستی مردم مکه آزرده‌خاطر بودند. آرزوی ایشان این بود که مردم از بت‌پرستی دست بردارند و خداپرست شوند. حضرت محمد (ص) یک ماه در سال را به غار حرا که در نزدیکی مکه بود، می‌رفتند و در آن جا به راز و نیاز و عبادت خدا مشغول می‌شدند. سرانجام، خدا آن حضرت را در چهل سالگی برای پیامبری برگزید. به برگزیده شدن حضرت محمد (ص) از طرف خداوند برای پیامبری، بعثت می‌گویند.



در زمان ظهور حضرت محمد (ص)، چه کسانی در ایران حکومت می‌کردند؟
وضع مردم ایران در آن هنگام چگونه بود؟

حضرت خدیجه (ع) و حضرت علی (ع)، نخستین کسانی بودند که به دین اسلام ایمان آوردند. آن دو در راه گسترش اسلام فداکاری و تلاش بسیار کردند.



پرسش

- ۱- چرا به پیامبر، محمد امین می‌گفتند؟
- ۲- آرزوی پیامبر قبل از بعثت چه بود؟
- ۳- دو دلیل اهمیت مکه قبل از ظهور اسلام چه بود؟
- ۴- به یک تقویم مراجعه کنید و روز عید مبعث را در آن پیدا کنید. چرا این روز در کشورهای اسلامی تعطیل رسمی است؟



گسترش اسلام

دعوت پنهانی و آشکار

حضرت محمد (ص)، ابتدا مأموریت یافتند که مردم را پنهانی به دین اسلام دعوت کنند. بعد از سه سال، خداوند به پیامبر (ص) مأموریت داد تا مردم را آشکارا به اسلام دعوت کند و آنان را از بت پرستی، بازدارد.

کم کم خبر ظهور اسلام در عربستان پراکنده شد. همه جا صحبت از دین اسلام بود. کافران و ثروتمندان مکه، از گسترش اسلام احساس خطر می کردند. آنان می دانستند که اگر بت پرستی از میان برود، هرگز نمی توانند بر مردم حکومت کنند؛ از این رو، دور هم جمع شدند و به فکر چاره افتادند. آن ها ابتدا تصمیم گرفتند که با دادن پول و مقام به حضرت محمد (ص)، ایشان را از راه خدا بازدارند ولی پیامبر پیشنهاد کافران را نپذیرفتند.

آزار پیامبر و یارانش

وقتی کافران فهمیدند که آن حضرت از مبارزه با بت پرستی دست برنمی دارد، به فکر آزار او و پیروانش افتادند. برخی از پیروان پیامبر شدیدترین شکنجه ها را تحمل کردند اما بر ایمان خود باقی ماندند. حتی بعضی از آن ها در این راه شهید شدند.

خود پیامبر نیز از این آزارها در امان نبودند. کافران در گذرگاه ها و کوجه های خلوت به آن حضرت حمله می بردند و با سنگ او را مجروح می کردند.



هجرت به حبشه

وقتی آزار و اذیت بت پرستان زیاد شد، پیامبر به جمعی از مسلمانان دستور دادند که به حبشه هجرت کنند؛ زیرا پادشاه کشور حبشه مردی عادل بود و مسلمانان می توانستند در آن کشور آزادانه زندگی کنند. پس، عده ای از مسلمانان به سرپرستی جعفر بن ابی طالب (ع) به حبشه رفتند. وقتی بت پرستان مکه فهمیدند که مسلمانان هجرت کرده اند، خشمگین شدند و مبارزه علیه اسلام را بیش تر کردند.



با توجه به نقشه، بگوئید مسلمانان از چه راهی و با چه وسیله ای به حبشه هجرت

کردند؟



پیمان قطع رابطه با مسلمانان

کافران قریش تصمیم گرفتند یاران پیامبر را از حبشه بازگردانند اما نتوانستند. پس سعی کردند برای تسلیم پیامبر و یارانش راه دیگری پیدا کنند. آن‌ها با هم پیمان بستند که رابطه‌ی خود را با مسلمانان قطع کنند و با آن‌ها خرید و فروش و ازدواج نکنند. آن‌گاه عهدنامه‌ای در این باره نوشتند و آن را در خانه‌ی کعبه گذاشتند.



پیامبر و یارانش سه سال در بیرون شهر مکه به سختی زندگی کردند.

از آن پس، پیامبر و یارانش مجبور شدند به یکی از درّه‌های اطراف مکه بروند. آنان سه سال در کمال سختی در آن درّه زندگی کردند تا این که پیامبر (ص) از جانب خدا آگاه شد که موریانه عهدنامه‌ی کافران را خورده است.

ابوطالب (ع) این خبر را به کافران داد و از آنان خواست که عهدنامه را بیاورند. هم‌چنین گفت: اگر محمد (ص) درست نگفته باشد، او را به شما تسلیم خواهم کرد. کافران رفتند و دیدند که پیامبر (ص) درست گفته‌اند؛ بنابراین، به پیامبر و مسلمانان اجازه دادند که دوباره به مکه بازگردند.

از آن پس، پیامبر از هر فرصتی برای دعوت مردم به اسلام استفاده می‌کردند. ایشان هنگام مراسم حج که مردم زیادی برای زیارت کعبه می‌آمدند، آنان را با اسلام آشنا می‌کردند و دعوت خود را به وسیله‌ی آن‌ها به گوش مردم روستاها و شهرهای اطراف می‌رساندند. از جمله کسانی که دعوت پیامبر را پذیرفتند، عدّه‌ای از مردم مدینه بودند.





پرسش

- ۱- پیامبر در آغاز بعثت، چگونه مردم را به اسلام دعوت می کرد؟
- ۲- چرا کافران به مبارزه با پیامبر برخاستند؟
- ۳- وقتی کافران نتوانستند مسلمانان را از حبشه بازگردانند، به چه کاری دست زدند؟

یکی از کارهایی که زائران در مراسم حج انجام می دهند، سعی بین صفا و مروه است؛ یعنی، هفت بار مسیر بین کوه صفا و کوه مروه را طی می کنند. با یکی از آشنایان خود که به سفر حج رفته است، گفت و گو کنید. علت این کار را بیورسید و به کلاس گزارش دهید.



تشکیل حکومت اسلامی

هجرت پیامبر

بت پرستان برای جلوگیری از گسترش اسلام، به کارهای مختلفی دست می‌زدند اما روز به روز بر تعداد پیروان حضرت محمد (ص) افزوده می‌شد. سرانجام، کافران تصمیم گرفتند پیامبر را شبانه در خانه‌اش به قتل برسانند. حضرت محمد (ص)، از سوی خداوند،



بت پرستان قریش شبانه به منزل پیامبر حمله کردند.

از تصمیم آن‌ها باخبر شدند و ماجرا را با یاران خویش در میان گذاشتند. آن شب حضرت علی (ع) در بستر پیامبر خوابیدند و پیامبر، پنهانی از خانه بیرون آمدند و به مدینه هجرت فرمودند. با ورود پیامبر به مدینه، مسلمانان آن شهر به گرمی از ایشان استقبال کردند. مهم‌ترین کار پیامبر در شهر مدینه، تشکیل حکومت اسلامی بود.

سال هجرت پیامبر از مکه به مدینه، مبدأ تاریخ مسلمانان است.



گفت و گو در کلاس

– شما در چه سالی به دنیا آمده‌اید؟ (۱۳۰۰۰۰ هجری شمسی) در زمان تولد شما چند سال شمسی از هجرت پیامبر از مکه به مدینه می‌گذشت؟

– اکنون چه سالی است؟ (..... هجری شمسی) یعنی چند سال شمسی از هجرت پیامبر از مکه به مدینه گذشته است؟

جنگ‌های پیامبر

در دین اسلام، جنگ برای حفظ دین و دفاع از مسلمانان واجب است. این جنگ «جهاد در راه خدا» نامیده می‌شود. پیامبر جنگ و خون‌ریزی را دوست نداشتند ولی به فرمان خدا، برای حفظ دین و دفاع از مسلمانان با مخالفان جنگیدند. مهم‌ترین جنگ‌هایی که پیامبر در آن‌ها شرکت داشته‌اند، عبارت‌اند از: بدر، اُحُد و خَنْدَق.

دعوت زمامداران بزرگ به اسلام

خداوند حضرت محمد (ص) را برای راهنمایی همه‌ی انسان‌ها فرستاده بود؛ از این‌رو، آن حضرت در سال هفتم هجری تصمیم گرفتند که برای پادشاهان برخی کشورها مانند روم، حبشه، مصر و ایران نامه بفرستند و آن‌ها را به دین اسلام دعوت کنند.

پادشاه ایران، خسرو پرویز، وقتی نامه را خواند و دید که نامه با نام او آغاز نشده است، خشمگین شد و با ناراحتی آن را پاره کرد.

وقتی پیامبر از این موضوع باخبر شدند، فرمودند :
«در آینده مسلمانان، سرزمین ساسانیان را فتح خواهند کرد.» این گفته‌ی پیامبر
بعدها به حقیقت پیوست.

فتح مکه

دعوت به اسلام هر روز با استقبال بیش‌تری روبه‌رو می‌شد؛ با وجود این، کافران
قریش از مخالفت و جنگ با مسلمانان دست برنمی‌داشتند. سرانجام، پیامبر با سپاهی عظیم
به طرف مکه حرکت کرد.

ابوسفیان که سردسته‌ی مخالفان پیامبر در مکه بود، با دیدن ارتش نیرومند اسلام
فهمید که مقاومت بی‌نتیجه است و اعلام کرد که مسلمان شده است. به‌دنبال او، مخالفان
دیگر نیز تسلیم شدند. به این ترتیب، مسلمانان بدون جنگ و خون‌ریزی شهر مکه را فتح
کردند.

پس از فتح مکه، حضرت محمد (ص) وارد خانه‌ی کعبه شدند و بت‌های کافران را از
آن‌جا بیرون ریختند و دستور دادند که بر بالای بام کعبه، اذان بگویند.

وفات پیامبر گرامی اسلام

پیامبر اسلام در سن ۶۳ سالگی در مدینه رحلت فرمودند. ایشان همانند مردم عادی
زندگی می‌کردند. خانه، غذا و لباسشان ساده بود. شب‌ها بر روی حصیر می‌خوابیدند.
هرگز خود را از دیگران برتر نمی‌دانستند. نسبت به دوستان و مؤمنان مهربان و نسبت به
کافران و دشمنان سرسخت بودند. کودکان را دوست می‌داشتند. ایشان با رفتار و کردار
نیکوی خود به مردم درس می‌دادند. رفتار و کردار پیامبر، بهترین سرمشق و الگو برای
زندگی ماست.





مسجد معروف پیامبر در شهر مدینه که آرامگاه مطهر پیامبر گرامی اسلام هم در آن قرار دارد.



پرسش



- ۱- چرا کافران تصمیم به قتل پیامبر گرفتند؟
- ۲- چگونه مکه به دست مسلمانان فتح شد؟
- ۳- مهم‌ترین کار پیامبر در مدینه چه بود؟
- ۴- دو جنگ مهم پیامبر را نام ببرید.
- ۵- سه خصوصیت اخلاقی حضرت محمد (ص) را بیان کنید.



هر کلمه را با پیکان (←) به عبارت مربوط به آن

وصل کنید.



لقب پیامبر در کودکی و نوجوانی بود.

به جای پیامبر در بستر خوابیدند.

پیامبر را با خود به سفرهای بازرگانی می برد.

نام پدر پیامبر است.

سردسته‌ی مخالفان پیامبر در مکه بود.

حضرت علی(ع)

امین

ابوسفیان

عبداللّه(ع)

ابوطالب(ع)



جامعه‌ی اسلامی بعد از پیامبر

خلافت ابوبکر

پس از رحلت پیامبر گرامی اسلام حضرت محمد (ص)، میان گروه‌هایی از مسلمانان، بر سر جانشینی (خلافت) آن حضرت اختلاف پیدا شد؛ چون پیامبر اکرم (ص) در آخرین سفرشان به مکه، در محلی به نام غدیر خم، حضرت علی (ع) را به عنوان جانشین خود معرفی کرده بودند، گروهی حضرت علی (ع) را جانشین آن حضرت می‌دانستند.

سرانجام، ابوبکر به خلافت انتخاب شد. گروهی از مردم با ابوبکر بیعت کردند؛ یعنی، با او پیمان بستند که از دستوراتش پیروی کنند. حضرت علی (ع) و یارانش برای این که در میان مسلمانان اختلاف ایجاد نشود، سکوت اختیار کردند. این سکوت در پیشرفت اسلام، در داخل و خارج شبه جزیره‌ی عربستان بسیار مؤثر بود. در مدت دو سال و چند ماه خلافت ابوبکر، مسلمانان شورش‌های مخالفان را سرکوب کردند و باعث پیشرفت اسلام در خارج از شبه جزیره‌ی عربستان شدند.

خلافت عمر و عثمان

بعد از ابوبکر، عمر خلیفه شد. در زمان عمر، مسلمانان سرزمین‌های زیادی از جمله ایران را به قلمرو اسلام افزودند. عمر پس از ده سال خلافت، توسط یکی از مخالفانش

مجروح شد و پس از چند روز درگذشت.

بعد از عمر، عثمان به خلافت رسید. در زمان خلافت عثمان، بعضی از حاکمان شهرها به مردم ستم می کردند. مردم از عثمان خواستند تا این حاکمان را از کار برکنار کند ولی او به خواسته‌ی آن‌ها توجهی نکرد. سرانجام، گروهی از مخالفان، خانه‌ی عثمان را محاصره کردند و او را کشتند.

پس از کشته شدن عثمان، مسلمانان با خواهش و اصرار از حضرت علی (ع) خواستند که خلافت را بپذیرد.



به نظر شما، علت پافشاری مردم و اشتیاق آنان برای خلافت حضرت علی (ع)

چه بود؟



۱- پس از رحلت پیامبر (ص)، مسلمانان بر سر چه موضوعی اختلاف پیدا کردند؟

۲- بیعت یعنی چه؟

۳- چرا پس از انتخاب ابوبکر به خلافت، حضرت علی (ع) و یارانش سکوت کردند؟

۴- در زمان کدام خلیفه، مسلمانان به ایران حمله کردند و حکومت ساسانیان را شکست دادند؟



خلافت حضرت علی (ع)

گفتیم که مسلمانان با اشتیاق با حضرت علی (ع) بیعت کردند؛ یعنی، با وی پیمان بستند که از دستوراتش پیروی کنند. حضرت علی (ع) شهر کوفه را که در عراق قرار داشت و به وسیله‌ی مسلمانان ساخته شده بود، مرکز خلافت خود قرار دادند. آن حضرت همانند محرومان و مستضعفان زندگی ساده‌ای داشتند. ایشان برای اجرای عدالت تلاش می‌کردند و دست ستمگران را از بیت‌المال کوتاه کردند؛ به همین علت، با شروع خلافت حضرت علی (ع) و آشکار شدن شیوه‌ی حکومت وی، برخی از سودجویان بیعت خود را شکستند و به مخالفت و جنگ با آن حضرت پرداختند؛ اما سرانجام، شکست خوردند.

جنگ با معاویه

پس از مدتی همه‌ی سرزمین‌های اسلامی، به جز شام (سوریه)، پیرو حضرت علی (ع) شدند. در آن زمان، معاویه پسر ابوسفیان، حاکم شام بود. حضرت علی (ع) معاویه را که مردی فاسد و ستمگر بود، از حکومت شام برکنار کردند اما معاویه از این دستور سرپیچی کرد و هم‌چنان در شام ماند و به مخالفت با امام علی (ع) ادامه داد.

سرانجام، میان امام علی (ع) و معاویه جنگ درگرفت. در روز آخر جنگ، چون پیروزی سپاهیان حضرت علی (ع) قطعی بود، معاویه پریشان شد و از مشاور حيله‌گر خود، عمروعاص، خواست تا هرچه زودتر چاره‌ای بیندیشد. او به لشکریان پیشنهاد کرد که

قرآن‌ها را بر سر نیزه‌ها کنند و فریاد بزنند: «ما همه پیرو این کتابیم و نباید با هم جنگ کنیم.»
برخی از سپاهیان امام علی (ع) این پیشنهاد را پذیرفتند و از جنگ دست کشیدند. حضرت
علی (ع) سعی کردند فریب خوردگان سپاه را از حیلۀ دشمن آگاه کنند اما موفق نشدند.



به نظر شما چرا سپاهیان معاویه، قرآن‌ها را بر سر نیزه کردند؟

عاقبت یک داوری

سرانجام قرار شد از هر دو سپاه، نماینده‌ای انتخاب شود؛ دو نماینده با هم گفت‌وگو
کنند و حکمی بدهند. آن‌گاه حضرت علی (ع) و معاویه، هر دو این حکم را بپذیرند.
معاویه، عمروعاص – که مردی فاسد و حیلۀ گر بود – را انتخاب کرد. گروهی از
سپاهیان فریب‌خورده‌ی امام علی (ع) برخلاف نظر آن حضرت، نماینده‌ای به نام ابوموسی
اشعری را که مردی ساده‌لوح بود، انتخاب کردند. در این مذاکره، عمروعاص، ابوموسی
اشعری را فریب داد و به او گفت: «بیا هم معاویه و هم علی را از خلافت برکنار کنیم.»
ابوموسی پذیرفت و برکناری حضرت علی (ع) از خلافت را اعلام کرد اما عمروعاص زیر
قول خود زد و اعلام کرد که معاویه، خلیفه‌ی مسلمانان است.

خوارج

بس از آن که عمروعاص توانست ابوموسی را فریب دهد و معاویه را به‌عنوان خلیفه
معرفی کند، گروهی از سپاهیان حضرت علی (ع)، به‌جای پذیرش اشتباه خود، از اطاعت آن
حضرت سرپیچی کردند و با او دشمن شدند. این گروه، که خوارج نامیده شدند، خلافت
معاویه را نیز قبول نداشتند.

خوارج، مردمی بی‌رحم و نادان بودند و از آن بس به آزار و کشتار مسلمانان پرداختند.



عاقبت، حضرت علی (ع) ناچار شدند با خوارج بجنگند. در پایان این جنگ، حضرت علی (ع) پیروز شدند.

شهادت امام علی (ع)

پس از شکست سخت خوارج در جنگ نهروان، یکی از آنها مأمور کشتن حضرت علی (ع) شد. این فرد که ابن ملجم نام داشت، در سحرگاه روز ۱۹ رمضان سال چهارم هجری، هنگامی که حضرت علی (ع) در مسجد کوفه مشغول خواندن نماز صبح بودند، با شمشیر زهرآلود خود ضربه‌ای به سر آن حضرت زد. حضرت علی (ع) دو روز بعد، در ۲۱ رمضان به شهادت رسیدند.

خلافت حضرت علی (ع) تقریباً پنج سال طول کشید. دوران حکومت امام علی (ع) سراسر مبارزه بود. آن حضرت لحظه‌ای از آشوب دشمنان در امان نبودند اما در همین مدت کوتاه توانستند عدالت را در جامعه برقرار کنند و ظلم و ستم را براندازند. حضرت علی (ع) یاور و پشتیبان مظلومان و یتیمان و نمونه‌ی کامل شجاعت و ایمان بودند. ایشان بار دیگر روش پیامبر و دین اسلام را که کم‌کم فراموش می‌شد، زنده کردند.



آرامگاه مطهر حضرت علی (ع) در شهر نجف در کشور عراق





- ۱- علت جنگ حضرت علی (ع) با معاویه چه بود؟
- ۲- خوارج چه کسانی بودند؟
- ۳- کتاب نهج البلاغه، حاوی سخنان ارزشمند کدام شخصیت است؟
- ۴- حضرت علی (ع)، در چه تاریخی به شهادت رسیدند؟



خلافت امام حسن (ع) و قیام امام حسین (ع)

خلافت امام حسن (ع)

پس از شهادت حضرت علی (ع)، پیروان آن حضرت با پسر بزرگ ایشان، امام حسن (ع)، بیعت کردند. معاویه از این موضوع آگاه شد و با تعداد زیادی از سپاهیان به سمت عراق حرکت کرد. امام حسن (ع) نیز آماده‌ی جنگ شدند اما بسیاری از سپاهیان او را افراد منافق یا سست ایمان تشکیل می‌دادند. معاویه با وعده‌ی پول و مقام، در میان افراد سپاه امام حسن (ع) اختلاف ایجاد کرد و برخی از آن‌ها را از دور ایشان پراکنده کرد. با وجود این، چون از جنگ می‌ترسید، نامه‌ای برای امام فرستاد و از او خواست که با وی صلح کند.

امام حسن (ع) پیشنهاد صلح را با شرایطی که به نفع مسلمانان بود، پذیرفتند؛ اول این که معاویه از بیت‌المال مسلمانان استفاده‌ی شخصی نکند؛ دوم این که برای خود جانشینی انتخاب نکند و سوم این که جان و مال مسلمانان در امان باشد. البته معاویه پس از صلح به هیچ‌یک از شرایط صلح نامه عمل نکرد.

تأسیس حکومت بنی‌امیه

پس از مدتی، امام حسن (ع) به تحریک معاویه، مسموم شدند و به شهادت رسیدند. معاویه برخلاف شرایط صلح نامه، از بیت‌المال برای خود درباری باشکوه ساخت؛ فرزندش، یزید، را به جانشینی خود برگزید و سلسله‌ی بنی‌امیه (امویان) را تأسیس کرد.

قیام امام حسین (ع)

پس از شهادت امام حسن (ع)، برادرش امام حسین (ع) به امامت شیعیان رسیدند. امام حسین (ع) ۱۱ سال امامت کردند. در این مدت، معاویه و سپس پسرش، یزید، حکومت می‌کردند. معاویه، ظالم و حیله‌گر بود و خود را دیندار و دل‌سوز نشان می‌داد. یزید نیز مردی فاسد و ستمگر بود اما به طور آشکار گناه می‌کرد و دستورهای اسلام را زیر پا می‌گذاشت. او در ابتدای حکومت خود سعی کرد به زور از امام حسین (ع) بیعت بگیرد اما امام نپذیرفتند. در همین زمان، مردم کوفه امام حسین (ع) را به شهر خود دعوت کردند. امام با خانواده و تعدادی از پیروانش از عربستان به عراق رفتند و در آنجا بر ضد یزید قیام کردند. آن حضرت در مورد علت هجرت خود می‌فرمایند:

«من برای زنده نگه داشتن دین اسلام و امر به معروف و نهی از منکر قیام کرده‌ام.»



منظور امام حسین (ع) از جمله‌ی «من برای زنده نگه داشتن دین اسلام و امر به معروف و نهی از منکر قیام می‌کنم»، چه بود؟

سرانجام در روز دهم محرم (عاشورا) سال ۶۱ هجری قمری، امام با یاران اندک ولی



با ایمان خود در صحرای کربلا در برابر لشکر بی‌شمار دشمن ایستادند. جنگ از بامداد آغاز شد و تا بعد از ظهر ادامه داشت. در این روز، امام حسین (ع) و یاران بزرگوارش تا آخرین نفس شجاعانه جنگیدند و تا آخرین نفر شهید شدند. دلاوری امام



و یارانش در این جنگ، در تاریخ جهان بی نظیر است.
 واقعه‌ی کربلا نه تنها خاندان بنی امیه را رسوا کرد و ظلم و فساد آن‌ها را آشکار کرد
 بلکه سرمشق خوبی برای قیام برضد بنی امیه و همه‌ی ظالمان در طول تاریخ شد.



پرسش



- ۱- شرایط صلح امام حسن (ع) و معاویه چه بود؟
- ۲- چرا امام حسن (ع) مجبور شد صلح با معاویه را بپذیرد؟
- ۳- واقعه‌ی کربلا چه تأثیرات و نتایجی داشت؟

۱- محلّ شهادت امام حسین (ع)، اکنون در کدام کشور

قرار دارد؟

۲- مردم ایران، برای زیارت مرقد مطهر چه کسی به

سوریه می‌روند؟

۳- از بزرگ‌ترها درباره‌ی سرگذشت نوجوانان و

کودکان سپاه امام حسین (ع)، پرس و جو کنید. شنیده‌های خود را بنویسید و در کلاس

بخوانید.



حکومت بنی عباس

ابومسلم خراسانی

همان طور که در درس پیش خواندید، حاکمان بنی امیه از بیت المال برای خوش گذرانی و کارهای شخصی خود استفاده می کردند. آن ها قوانین و عدالت اسلامی را رعایت نمی کردند و نژاد عرب را از بقیه ی نژادها بالاتر می دانستند. آن ها با به شهادت رساندن امام حسین (ع) و ستم کردن به خاندان او، نارضایتی مسلمانان را چند برابر کردند. در نتیجه، قیام های زیادی علیه بنی امیه صورت گرفت.

خاندان بنی عباس، یکی از گروه های ناراضی بودند. آن ها خود را از نسل عموی پیامبر می دانستند و به همین علت، تصور می کردند که حکومت، حق آنان است. بنی عباس



با تبلیغات زیاد، توانستند طرفدارانی در میان ایرانیان پیدا کنند. پس از آن، شخصی به نام ابومسلم خراسانی را به فرماندهی نیروهای طرفدار خود انتخاب کردند. ابومسلم طی چندین جنگ، توانست سپاهیان بنی امیه را شکست بدهد؛ به این ترتیب، بنی عباس به حکومت رسیدند.



به نظر شما، چرا ایرانیان کمک کردند تا خاندان بنی عباس به حکومت برسند؟

نقش ایرانیان در حکومت بنی عباس

بنی عباس شیوهی درستِ کشورداری را نمی دانستند. آن‌ها از همان ابتدا دریافتند که برای اداره‌ی سرزمین‌هایشان به ایرانیان نیاز دارند؛ به همین دلیل، وزیران خود را از میان ایرانیان انتخاب می کردند. وزیران ایرانی با تشویق نویسندگان، شاعران و دانشمندان، موجب پیشرفت دانش و ادب در این دوره شدند.



یکی از خاندان‌های معروف ایرانی که وزارت حکومت بنی عباس را بر عهده داشت، خاندان برمکیان بود.

شیوه‌ی حکومت بنی‌عبّاس

پس از مدّتی، بنی‌عبّاس هم ستمگری را آغاز کردند. آن‌ها به دستورات اسلام توجّهی نداشتند و با کشتارهای دسته‌جمعی و زندانی کردن مردم، باعث نارضایتی آن‌ها شدند. در این دوره نیز، امامان شیعه و پیروان آن‌ها مورد اذیت و آزار قرار گرفتند.



تصویر مرقد مظهر امام موسی کاظم (ع) و امام محمدتقی (ع) در کاظمین. این دو امام، به دست بنی‌عبّاس به شهادت رسیدند.



پرسش

- ۱- چرا قیام‌های زیادی علیه بنی‌امیه شکل گرفت؟
- ۲- ابو مسلم که بود و چه کرد؟
- ۳- ایرانیان در حکومت بنی‌عبّاس چه نقشی داشتند؟
- ۴- آیا با روی کار آمدن حکومت بنی‌عبّاس، وضع مسلمانان تغییر کرد؟ چرا؟



تشکیل حکومت‌های مستقل در ایران

بعد از این که ستمگری حکومت بنی عباس آشکار شد، قیام‌های زیادی برضد آنها صورت گرفت. ایرانیان هم سعی کردند با به دست گرفتن اداره‌ی بعضی قسمت‌های کشور، از زیر نفوذ حکومت بنی عباس خارج شوند. در نتیجه‌ی این تلاش‌ها، چندین حکومت مستقل در ایران به وجود آمد. در نقشه‌های این درس، با قلمرو برخی از این حکومت‌ها آشنا می‌شوید.



قلمرو طاهریان



■ قلمرو صفاریان



■ قلمرو سامانیان



■ قلمرو آل بویه



سامانیان

یکی از حکومت‌های مستقل، حکومت سامانیان بود. سامانیان، شهر بخارا را به پایتختی انتخاب کردند. شاهان سامانی، شاعران و دانشمندان را تشویق می‌کردند. هم‌چنین، به رواج زبان فارسی اهمیت زیادی می‌دادند.



دو نمونه از ظروف دوره‌ی سامانیان: سمت راست پارچ شیشه‌ای و سمت چپ یک بشقاب سفالی

مهاجرت ترکان

در زمان سامانیان، تعدادی از قبیله‌های ترک‌زبان مرزهای شمال‌شرقی ایران، به قلمرو آن‌ها مهاجرت کردند. شاهان سامانی، بسیاری از ترک‌ها را به‌عنوان غلام به‌خدمت می‌گرفتند و از آن‌ها در کارهای ساختمانی و جنگی استفاده می‌کردند. پس از مدتی، بعضی از این غلام‌ها مسلمان شدند و به‌دلیل لیاقت و توانایی خود، به فرماندهی سپاه و حکومت شهرها رسیدند.

حکومت‌های ترک

با گذشت زمان، عده‌ای از فرماندهان ترک در ایران حکومت‌های مستقلی تشکیل

دادند. سلسله‌های ترک – یعنی غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان – مدت ۵۰۰ سال بر ایران حکومت کردند.

شاهان این سلسله‌ها، برای اداره‌ی امور کشور از وزیران باهوش ایرانی استفاده می‌کردند. یکی از وزیران ایرانی سلجوقیان، خواجه نظام‌الملک بود. به فرمان او در سراسر کشور مدرسه‌هایی ساخته شد؛ این مدرسه‌ها را نظامیه می‌نامیدند.



به نظر شما، چرا حکومت‌های ترک برای اداره‌ی امور کشور از وزیران ایرانی استفاده می‌کردند؟



نظامیه





از جمله شاعران ایرانی معروف دوره‌ی غزنویان، ابوالقاسم فردوسی است. آیا نام اثر معروف او را می‌دانید؟



پرسش

- ۱- چرا قیام‌های زیادی بر ضد بنی‌عبّاس صورت گرفت؟
- ۲- جاهای خالی را پر کنید.
- در زمان حکومت ...، قبایل ترک به ایران آمدند.
- سه سلسله‌ی ترک که بر ایران حکومت کردند، عبارت‌اند از:
- ۳- در زمان حکومت سلسله‌های ترک، ایرانیان چه نقشی در اداره‌ی کشور داشتند؟

